

Александар Петровић¹

Примена Болоњског процеса на Географском факултету

Извод: Од октобра 2007. године на Географском факултету Универзитета у Београду (у даљем тексту *Географски факултет*) настава се одвија по новом, реформисаном плану и програму. Овај план и програм је урађен са циљем да задовољи критеријуме описане у документима који подржавају Болоњски процес и рад на реформи Европског образовног система. Наша држава се, потписивањем Болоњске декларације 2003. прикључила реформи образовања која се одвијају у Европској Унији и обавезала се да је изврши до 2010. године (група аутора, 2001.).

Увод

Прва генерација студената Географског факултета завршила је октобра 2008. године почетну годину студија. Приликом уписа студија студенти су били обавештени о новом плану и програму, његовим циљевима и захтевима који се стављају пред њих. У склопу истраживања којим су обухваћени сви студенти прве године Географског факултета на смеру Географија студентима је пружена прилика да кажу своје мишљење о реформисаном плану и програму и његовом спровођењу. Разговор са студентима спроведен је крајем маја 2008. год.

Методологија рада

Са студентима прве године студија на смеру Географија разговор је вођен у три групе. Свака група је имала по два сата на располагању да да своје мишљење на неколико постављених питања. Та питања су покривала прва два сегмента из SWOT анализе, односно, део који се тиче унутрашњих фактора (V. Perry, 2001.). Први сегмент се тичао предности реформисаног плана и програма, док су питања везана за други сегмент формулисана да открију евентуалне слабости новог плана и програма. Питања постављена студентима била су уопштена и нису имала за циљ да студенте наводе на одговоре, већ да се добије њихово аутентично мишљење. Следећа питања могу да послуже као пример:

- Шта је за вас највећа предност новог начина студирања?

¹ Александар Петровић, асистент приправник на Географском факултету Универзитета у Београду

- У поређењу са искуством ваших колега из предходних генерација где видите предност вашег студијског програма?
- Које су то појединости из новог начина рада које вам олакшавају студирање?
- Шта су за вас највеће слабости новог начина студирања?
- Јесу ли испуњена сва ваша очекивања од студија Географије?

Одговори које су студенти давали записани су на табли и потом јавно прокоментарисани у групи. Такође, од студената је тражено да изврше хијерархију предности или слабости у зависности од тога које они виде као најважније а које мање важне за њихово студирање. Аутор текста је одговоре и мишљења све три групе студената класификовао, груписао и систематизовао.

Предности новог плана и програма

Мишљење студената о циљевима Болоњског процеса углавном је позитивно. Они сматрају да је добро што се најзад покушава променити стари систем студирања за који верују да није био одговарајући. Убеђени су да ће Болоњски процес омогућити лакше и ефикасније студирање. Као најзначајније предности тих промена виде у томе што се, уз класична предавања, уводи разнолики облици наставе (практични, теренски итд.). Такође, сматрају да је лакше учити парцијално за испите, односно, полагати градиво кроз више колоквијума. По њиховим речима такав начин рада их приморава на редовно учење, што подржавају. Обавеза доласка на наставу оцењује се као добра јер ће тако, сматрају, чути и оно што би вероватно пропустили да похађање наставе није обавезујуће.

Нови начин оцењивања у коме се посебно оцењује сваки сегмент учешћа у настави одговара студентима јер тако имају осећај да сами утичу на формирање своје оцене. Сматрају да ће нови начин бодовања и дефинисања услова преласка у више године студија повећати ефикасност студија и елиминисати „вечите“ студенте.

На питања која су се односила на позитивна искуства примене новог начина студирања на Географском факултету одговори су били мало уздржанији. Већина њих је почињала са „неки“ наставници или „део“ наставника. Као позитивно у протеклој школској години студенти су уочили да део наставника користи нов начин наставе. Поједини наставници успешно користе савремену технику у настави. Један наставник користи савремена комуникацијска средства (електронску пошту) како би обавештавао студенте о обавезама и слао им изводе из предавања. Од материјално-техничких услова за рад једино се као позитиван појавио положај факултета у центру града.

Слабости новог плана и програма

За разлику од предности које су већином биле везане за Болоњски процес уопште слабости су студенти посматрали искључиво кроз призму примене поменутог процеса на Географском факултету током њихове прве године студија. С обзиром на њихов број аутор их је сврстао у одговарајуће подгрупе.

Материјалне слабости: Недостатак простора и његова раздвојеност на три локације најозбиљније су материјалне слабости коју студенти издвајају. Они сматрају да ове две слабости проузрукују мноштво других, које ће бити поменуће нешто касније.

Методолошко-дидактичке и стручне слабости: Као најважнију слабост студенти уочавају непознавање и неразумевање Болоњског процеса од стране наставника и асистената. Тачније, имају утисак да сваки наставник има своју верзију овог процеса. Та неусклађеност процеса реформи унутар факултетског особља произвела је многе негативне последице на ток студија на првој години.

Студенти су већински незадовољни знањем које добијају на часу. Мишљења су да предавања не додају нова знања у односу на уџбеник. Само 10% наставника користи нове методе наставе, примерене реформисаном програму, док већина осталих не користи одговарајуће методе наставе. У неколико случајева имају проблема са наставницима који диктирају на часу. Студенти сматрају да се њихово мишљење не поштује и имају изражен осећај надређености наставника над њима. Ово, по њиховом мишљењу, смањује могућност интерактивне комуникације са наставницима.

Када је у питању градиво које треба да савладају сматрају се оштећеним у односу на предходне генерације јер исти обим градива морају да савладају за креће време. Велики део тог градива није заступљен на предавањима, а нису у могућности да га сами савладају. Такође, проблем им чини и непостојање уџбеника и пратеће литературе што додатно отежава припрему испита и његово успешно полагање.

Одговара им парцијално полагање испита, али имају велики број колоквијума током године (из сваког предмета 2 или 3) који се преклапају током недеље тако да им остаје мало слободног времена. Тестови на колоквијумима су, по њиховом мишљењу, лоше формулисани и потенцирају учење напамет. Предпостављају да се тестови неозбиљно прегледају јер се јавила пуно грешака након достављања тестова на увид. Неки наставници не поштују парцијално полагање испита па се питања и области који су обухваћени на тестовима (колоквијумима) појављују поново на испиту што представља додатно оптерећење.

Наставници су већински необучени за коришћење савремене технологије па се добар део часа губи на покушају да се иста покрене. Часови не трају дуже од 30 минута што је уз прозивку студената недовољно да се озбиљније поради на теми предавања или вежби. Део асистената је нестручан за предмет који држи па су часови готово бескорисни, али зато обавезни.

Дисциплина на часу је извучена као посебан проблем. Услед обавезе да студенти долазе на предавања и вежбе учионоце су препуне и у њима није могуће радити. Део студената долази на наставу само због потписа и није заинтересован за било какав вид активности на часу. Због њихове недисциплине понекад није могуће радити на часу или чути наставника.

Структурне слабости: Највећи проблем у структури студија на првој години студенти виде у изборним предметима. Они нису били у могућности да одаберу предмет који су желели и приморани су да слушају онај за који нису били заинтересовани, и за који сматрају да је промашај. Такође, сматрају да је прерано за *Туристичку географију* јер се у оквиру ње помиње доста знања која тек треба да стекну у вишим годинама студија.

Информационе слабости: Сајт факултета једногласно је оцењен као непримерен за једну образовну институцију и проглашен је највећом информационом слабошћу. Студенти сматрају да нису довољно информисани о студијама и да немају где да нађу потребне информације. *Информатор факултета* који су купили пре уписа, по њиховом мишљењу, не одговара стварности на факултету.

На питање да ли су добијали довољно информација од студента представника њихове године у Студентском парламенту факултета, већина није ни знала ко је њихов представник. Такође, углавном немају поверење у Студентски парламент. Очекивали су да од студентске службе добију више информација али кажу да студентска служба служи, не да информише, него да наплаћује.

Организационе слабости: О организацији факултета студенти имају изразито негативно мишљење. То се посебно односило на организацију пријемног испита и уписа на факултет. Сматрају да је факултет лоше организован и да они због тога испаштају. То се посебно огледа у распореду часова који није њима прилагођен. Услед тога губе по читав дан на факултету јер имају велике временске паузе између часова, које, међутим нису довољне да се врате кућама и посвете неком раду.

Најчешће су мишљења да немају никаквог учешћа у раду факултета. Једина могућност коју су имали, оцена рада наставника, организована је лоше и само је мали број њих успео да изрази своје мишљење. Сматрају да сви имају право да кажу шта мисле о раду наставника.

Финансијске слабости: Студенти имају утисак да су експериментална генерација и да се то њима никако не исплати, посебно у финансијском

погледу. Однос цене студија и квалитета који за њу добијају, по њима је незадовољавајући. Посебан финансијски проблем им предстаља то што за већину радних материјала и активности морају додатно да плаћају. Уџбеници су, по њиховом мишљењу, прескупи, тешко им је да одвоје толико новца па су приморани да их копирају. Не виде разлог за наплаћивање разних такси које се уплаћују факултету јер сматрају да су оне већ покривене школарином.

Закључак

Током разговора о ефектима примене Болоњског процеса на Географском факултету студенти су показали отворено незадовољство. То незадовољство не може се приписати њиховом неуспеху на испитима јер је ово истраживање спроведено крајем маја, пре почетка јунског испитног рока (када су били у могућности да полагају већину испита). Њихово незадовољство могуће је јасно установити на основу низа слабости које су навели приликом разговора.

Већина слабости, које су студенти поменули, нису биле непредвидиве током процеса реформе плана и програма. На њих је више пута упозоравано раније (Петровић, 2005; Петровић и др., 2007.). Као најважнији узрок за појаву слабости може се издвојити рад на плану и програму без јасних циљева куда та реформа води. Несистематичност и неплански рад су очигледни на основу резултата реформе.

Још један од узрока незадовољства студената лежи у чињеници да они нису били адекватно укључени у процес реформи плана и програма на Географском факултету. Истраживања и искуства о томе шта студенти мисле и желе од Болоњског процеса била су доступна реформаторима (група аутора, 2005.). Већина запослених на Географском факултету није у потпуности свасна колико је значајно мишљење њихових студената. То јасно показује начин организације студентске евалуације наставе, која није спроведена уз поштовање мишљења стручњака из ове области (Handal, 2003.). Оваквом ставу наставника на Географском факултету можда доприноси и чињеница да представници студената, осим студента продекана и председника Студентског парламента, не седе на седницама Наставно-научног већа (ННВ) факултета, где би по закону требало да буду заступљени са 20% од укупног броја наставника на ННВ (члан 66, став 7, Статут Универзитета у Београду). Дужност представника студената је да приближе студенте и наставнике и јасно пренесу мишљења једних и других о раду на факултету. Ако им се то не омогући наставићемо да радимо у одвојеним стварностима, несвесни стварних учинака свог рада.

Литература

- Група аутора (2001.). *Европски универзитет 2010?*. Београд: Алтернативна академска образовна мрежа
- Група аутора, (2005.). *Учешће студената у реформи. У Високо образовање у Србији на путу ка Европи – четири године касније*. Београд: Алтернативна академска образовна мрежа
- Perry, V. (2001.). *Strateško planiranje*. Sarajevo: International Rescue Committee
- Петровић, А. (2005.): *Европски простор високог образовања и његова рефлексија на образовање у Србији*. Београд-Тара: Географски факултет, научни симпозијум “Србија и савремени процеси у Европи и свету”
- Петровић А., Ђурђевић С, Смиљанић С. и Живковић Н. (2007.): *Настава географије у светлу актуелних образовних реформи на Београдском Универзитету*, зборник радова са научног скупа “Србија и Република Србска у регионалним и глобалним процесима”, Београд-Бањалука
- Handal, G. (2003.). *Студентска евалуација наставе – приручник за наставнике и студенте високошколских установа*. Београд: Министарство просвете и спорта републике Србије